

ήλιος

ήλιος, ο, ουσ. [*<αρχ. ήλιος*], ο ήλιος. **1.** η ηλιακή ακτινοβολία : «μ' έκαψε ο ήλιος και τώρα βάζω αλοιφές στο δέρμα μου». **2.** (στη γλώσσα των ναρκωτικών) η ηρωίνη: «δεν υπάρχει ήλιος στην αγορά». Από το αρχικό γράμμα της λ. ηρωίνη. (Ακολουθούν 45 φρ.)·

- *αύριο άλλος ήλιος άλλη μέρα*, βλ. λ. [αύριο](#)·

- *βαράει ο ήλιος*, καίει δυνατά: «μη βγεις χωρίς καπέλο στο κεφάλι, γιατί βαράει ο ήλιος»·

- *βαράει του ήλιου πετριές*, είναι τελείως τρελός ή ανώριμος, παρουσιάζει ανισόρροπη, αντισυμβατική συμπεριφορά : «παρ' όλα τα χρόνια που κουβαλάει στην πλάτη του, δε λέει ακόμη να σοβαρευτεί κι εξακολουθεί να βαράει του ήλιου πετριές»·

- *βγαίνει ο ήλιος ή ο ήλιος βγαίνει*, ανατέλλει: «το καλοκαίρι ο ήλιος βγαίνει πιο νωρίς απ' ό,τι το χειμώνα || όταν ο ήλιος βγαίνει, θερμαίνεται η ατμόσφαιρα»·

- *βρίσκω μια θέση στον ήλιο*, βλ. λ. [θέση](#)·

- *για μια θέση στον ήλιο*, βλ. λ. [θέση](#)·

- *δεν έχει στον ήλιο μοίρα*, **α.** είναι πάμφτωχος και απροστάτευτος: «πάνε να σκάσουν οι γονείς της απ' τη στενοχώρια τους, γιατί θέλει να παντρευτεί κάποιον που δεν έχει στον ήλιο μοίρα». **β.** είναι έρημος και πολύ δυστυχημένος: «έδωσε τέλος στη ζωή του, γιατί δεν είχε στον ήλιο μοίρα». (Λαϊκό τραγούδι: *θα πληρώσω με δάκρυ την αγάπη σου, θα πληρώσω με αίμα που σε πήρα, στάλα στάλα θα πίνω το φαρμάκι σου και στον ήλιο εγώ δε θα 'χω μοίρα*)·

- *δουλεύει ήλιο με ήλιο*, δουλεύει πάρα πολλές ώρες, δουλεύει σκληρά, εξαντλητικά: «έχει πολύ μεγάλη οικογένεια και δουλεύει ήλιο με ήλιο για να τα φέρει βόλτα»·

- *είδα τον ήλιο καθαρό*, κατατρόμαξα: «είδα τον ήλιο καθαρό, μόλις αντιλήφθηκα να 'ρχεται το φορτηγό καταπάνω μου». Από την εικόνα του ατόμου που επιχειρεί να κοιτάξει τον ήλιο χωρίς προστατευτικά γυαλιά και υιώθει ξαφνικά την ανάγκη να στρέψει αλλού τη ματιά του, πράγμα που εκλαμβάνεται ως τρόμαγμα·

- *είναι ηλίου φαεινότερον*, λέγεται για κάτι που είναι ολοφάνερο, εντελώς ξεκάθαρο, που είναι αυταπόδεικτο, αυτονόητο, που είναι φως φανάρι: «είναι ηλίου φαεινότερον πως η νέα τάξη πραγμάτων, ευνοεί τους πλούσιους || είναι ηλίου φαεινότερον πως η κρατική μηχανή χωλαίνει || είναι ηλίου φαεινότερον η αδικία που γίνεται σ' αυτόν τον άνθρωπο»·

- *έπεσε ο ήλιος*, έδωσε: «μόλις έπεσε ο ήλιος, οι περιπατητές άρχισαν ν' απομακρύνονται από την παραλία»·

- *ζει πίσω απ' τον ήλιο*, ζει απομονωμένος από τον κόσμο: «απ' τη μέρα που πέθανε η γυναίκα του, ζει πίσω απ' τον ήλιο»·

- *ήλιε μου!* προσφώνηση σε λατρευτό πρόσωπο: «πού έλειπες, ήλιε μου, κι ανησύχησα!»·

- *ήλιος και βροχή*, παντρεύονται οι φτωχοί, παιδική ρίμα, που λεγόταν εν χορώ, όταν σε περίπτωση ηλιοφάνειας παρουσιαζόταν ορισμένες φορές το φαινόμενο να βρέχει για λίγο·

- *ήλιος και φεγγάρι*, παντρεύονται οι γαϊδάροι, παιδική ρίμα, που εκστομιζόταν εν χορώ, συνήθως ως βρισιά, σε εχθρικό πρόσωπο·

- *ήλιος με δόντια*, λέγεται στην περίπτωση που ο ήλιος δεν μπορεί να θερμάνει την ατμόσφαιρα κάποια χειμωνιάτικη μέρα που κάνει πάρα πολύ κρύο, που επικρατεί παγωνιά: «ντύσου καλά, πριν βγεις, και μη σε

ξεγελάει ο ήλιος, γιατί είναι ήλιος με δόντια»·

- ήλιος με κέρατα, λέγεται για καλοκαιρινή μέρα που ο ήλιος κάνει ανυπόφορη ζέστη: «στον ουρανό ένας ήλιος με κέρατα είχε βαλθεί να λιώσει τον κόσμο»·

- κάθομαι στον ήλιο, βρίσκομαι εκτεθειμένος στον ήλιο, κάνω ηλιοθεραπεία: «όταν κάθομαι πολύ ώρα στον ήλιο, με πάνει πονοκέφαλος»·

- καίει ο ήλιος, κάνει ανυπόφορη ζέστη: «πάρε την ομπρέλα μαζί σου, γιατί καίει ο ήλιος»·

- ... κι ας μη δω στον ήλιο μοίρα, βλ. λ. [μοίρα](#)·

- μ' έκαψε ο ήλιος, μου μαύρισε πάρα πολύ το δέρμα ή και μου προξένησε εγκαύματα: «όλο το καλοκαίρι μπάνιο στη θάλασσα κι ηλιοθεραπεία στην αμμουδιά, μ' έκαψε ο ήλιος || υιώθω όλη την πλάτη μου να καίγεται, γιατί μ' έκαψε ο ήλιος και τώρα πασαλείβομαι συνέχεια με γιαούρτια»·

- μαζεύει ήλιο για το χειμώνα, κάθεται κάπου αναπαυτικά και απολαμβάνει τον ήλιο και, κατ' επέκταση, δεν κάνει τίποτα, τεμπελιάζει: «όταν ο καιρός είναι καλός, την αράζει σ' ένα παγκάκι της παραλίας και μαζεύει ήλιο για το χειμώνα || εμείς σκοτωνόμαστε στη δουλειά κι αυτός μας βλέπει και μαζεύει ήλιο για το χειμώνα»·

- με βάρεσε ο ήλιος κατακέφαλα, ήταν τόσο δυνατός, που με ζάλισε: «βγήκα έξω χωρίς καπέλο και με βάρεσε ο ήλιος κατακέφαλα»·

- με βάρεσε ο ήλιος στο κεφάλι, βλ. φρ. με βάρεσε ο ήλιος κατακέφαλα·

- με πάνει ο ήλιος, η επιδερμίδα μου μαυρίζει γρήγορα, όταν εκτίθεμαι στον ήλιο : «το καλοκαίρι μαυρίζω πολύ γρήγορα, γιατί με πάνει ο ήλιος»·

- ντάλα ο ήλιος, βλ. λ. [ντάλα](#)·

- ξέρανε το χορτάρι σου, όσο που καίει ο ήλιος, για να έχει επιτυχία κάποια δουλειά, πρέπει να γίνεται στην κατάλληλη στιγμή, στον κατάλληλο χρόνο: «αν θέλεις να τελειώσεις καλά τη δουλειά σου, ξέρανε το χορτάρι σου, όσο που καίει ο ήλιος, γιατί αλλιώς σε βλέπω να χτυπάς το κεφάλι σου»·

- ο ήλιος βγαίνει για όλο τον κόσμο ή ο ήλιος βγαίνει για όλους τους ανθρώπους, ο καθένας έχει το δικαίωμα να επιτύχει, να ευτυχήσει, να προκόψει, να αναγνωριστεί στη ζωή: «ό,τι και να κάνεις, δε θα μπορέσεις να σταθείς εμπόδιο σ' εμένα, γιατί ο ήλιος βγαίνει για όλο τον κόσμο»·

- ο ύπνος θρέφει το παιδί κι ο ήλιος το μοσχάρι και το κρασί τον γέροντα τον κάνει παλικάρι, βλ. λ. [ύπνος](#)·

- όπου μπαίνει ο ήλιος, βγαίνει ο γιατρός, βλ. λ. [γιατρός](#)·

- ουδέν κρυπτόν υπό τον ήλιον, τίποτα δε μένει κρυφό, τίποτα δε μένει μυστικό στη ζωή, αργά ή γρήγορα αποκαλύπτονται όλα: «κάποια μέρα θα μαθευτούν όλες οι μπαγαποντιές σου, γιατί ουδέν κρυπτόν υπό τον ήλιον»·

- σπίτι που δεν το βλέπει ο ήλιος, το βλέπει ο γιατρός, βλ. λ. [σπίτι](#)·

- τι έχουν τα έρμα και ψοφάν; Με τον ήλιο τα βγάζω με τον ήλιο τα μπάζω, όταν αρχίζει κάποιος τη δουλειά του αργά και την τελειώνει νωρίς, δεν προκόβει στη ζωή του. Πρβλ.: *αλάργα ανάβουν οι φωτιές, αλάργα νανουρίζουν, τι έχουν τα έρμα και ψοφούν, μαγκάκια μου, πάνε και δε γυρίζουν* (Λαϊκό τραγούδι)·

- το αμόνι του ήλιου, βλ. λ. [αμόνι](#)·

- το βλέπει ο ήλιος, (για σπίτια ή χώρους) είναι εκτεθειμένο στον ήλιο: «το διαμέρισμά μας είναι στην πρόσοψη

της πολυκατοικίας και το βλέπει ο ήλιος»·

- *το λούζει ο ήλιος*, (για σπίτια ή χώρους) είναι εκτεθειμένο στο άπλετο φως του ήλιου: «το διαμέρισμά μας είναι ρετιρέ, γι' αυτό το λούζει ο ήλιος όλη τη μέρα || η Ελλάδα είναι μια χώρα που το μεγαλύτερο διάστημα του χρόνου τη λούζει ο ήλιος»·

- *τον άρπαξε ο ήλιος*, του μαύρισε το δέρμα: «όλο το καλοκαίρι γυμνός στην παραλία, τον άρπαξε ο ήλιος και δεν τον αναγνωρίζεις!»·

- *τον βάρωσε ο ήλιος στο κεφάλι* ή *ο ήλιος τον βάρωσε στο κεφάλι*, **α.** έπαθε ηλίαση: «έκανε πολλή ώρα ηλιοθεραπεία στην αμμουδιά και τον βάρωσε ο ήλιος στο κεφάλι». **β.** λέει ή κάνει πράγματα τρελά, συμπεριφέρεται αλλοπρόσαλλα, σαν να έχει πάθει ηλίαση και βρίσκεται σε παραλήρημα: «τι έπαθες στα καλά καθούμενα, σε βάρωσε ο ήλιος στο κεφάλι και αμολάς τέτοιες κοτσάνες!». Συνών. *τον βάρωσε η ζέστα στο κεφάλι*·

- *τον έπιασε ο ήλιος*, έπαθε ηλίαση: «επειδή γυρνούσε συνέχεια χωρίς καπέλο στην αμμουδιά, τον έπιασε ο ήλιος και τώρα έχει τραβήγματα με γιατρούς»· βλ. και φρ. *τον άρπαξε ο ήλιος*·

- *τον πήρε ο ήλιος*, βλ. φρ. *τον άρπαξε ο ήλιος*·

- *τον χτύπησε ο ήλιος στο κεφάλι* ή *ο ήλιος τον χτύπησε στο κεφάλι*, βλ. φρ. *τον βάρωσε ο ήλιος στο κεφάλι*·

- *του Γενάρη το φεγγάρι ήλιος της ημέρας μοιάζει*, βλ. λ. [Γενάρης](#)·

- *υπό τον ήλιο*, σε αυτόν τον κόσμο, στη γη, στην επίγεια ζωή: «όλοι οι άνθρωποι, έχουν ίσα δικαιώματα υπό τον ήλιο»·

- *φρίζον ήλιε!* εκφράζει έντονη απελπισία, δυσαρέσκεια ή αποτροπιασμό για την πράξη κάποιου: «φρίζον ήλιε! Χτύπησε τους γονείς του και τους άφησε αβοήθητους!». Απαντάται σε διάφορα λειτουργικά κείμενα·

- *χτυπάει ο ήλιος*, βλ. φρ. *βαράει ο ήλιος*·

- *ψήλωσε ο ήλιος*, προχώρησε η μέρα: «πρέπει να βιαστούμε λίγο, γιατί ψήλωσε ο ήλιος κι εμείς δεν προχωρήσαμε καθόλου τη δουλειά». Από την εικόνα του ήλιου που έρχεται προς το κέντρο του ουράνιου θόλου σε σχέση με τη θέση που είχε όταν βρισκόταν στην ανατολή του.